

VALSTYBĖS TARNYBOS
DEPARTAMENTAS
PRIE VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS

SIGMA
Support for Improvement in Governance and Management
A joint initiative of the OECD and the European Union, principally financed by the EU

VALSTYBĖS TARNYBOS PENSIJŲ SISTEMA AIRIJOJE

Des O’Leary

**Finansų departamentas
Dublinas, Airija**

Seminaras “Valstybės tarnautojų socialinės teisės bei pensijų sistema kai kuriose ES valstybėse narėse”

**Rengiamas kartu su Valstybės tarnybos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos bei Sigma Programa
2006 m. lapkričio mėn. 9 d. — Vilnius, Lietuva**

Pirmininke, ponios ir ponai, man didelė garbė būti čia ir pristatyti Valstybės tarnybos pensijų sistemą Airijoje. Aš pamėginsiu apžvelgti:

- ištakas;
- sudėtį;
- finansavimą
- pateiksiu keletą statistinių duomenų apie kaštus;
- Apibrėšiu 'sistemos modelį'
- papasakosiu:
- kaip diegiami pokyčiai sistemoje
- su kokiais klausimais susidūrėme
- kaip išsprendėme įvairias problemas

Savo pranešimo pabaigoje, bus laiko iškelti Jums rūpimus klausimus, tačiau taip pat galite klausti ir pranešimo metu, jei kas bus neaišku ar norėsite, kad paaiškintčiau kurį nors klausimą išsamiau.

Ištakos (Skaidrė 2)

Airijos valstybės tarnybos pensijų sistema iš esmės yra kildinama 19 amžiaus pradžioje, kai formavosi Airijos valstybė. Sistemą apibrėžiantys teisės aktai, 1834 ir 1919 Jungtinės Karalystės Senatvės pensijų įstatymai vis dar yra sistemos pagrindas bei nustato Airijos valstybės tarnybos pensijų sistemos sąlygas. Vėliau, aišku, 20-jame amžiuje ir visai neseniai, apie ką kalbėsiu šiek tiek vėliau, buvo priimti teisės aktai reglamentuojantys šią sritį. Tačiau, Airijos valstybės tarnybos pensijų sistemos struktūra vis dar tvirtai remiasi į 19 amžiaus pamatus.

Sudėtis (Skaidrė 3)

Airijoje nėra bendros vieningos pensijų sistemos, kuri yra taikoma visam viešajam sektoriui. Sistemų išties yra daug. Visos viešojo sektoriaus sritys, valstybės tarnyba, vietos valdžia, sveikatos sektorius, teismai bei saugumo tarnybos, bei, aišku, atskiros organizacijos turi įdiegę savo sistemą. Viešojo sektoriaus pensijų sistemos yra reglamentuojamos atskirais teisės aktais. Pagrindiniai pokyčiai sistemose, be Administracinių pokyčių (apie kuriuos pakalbėsiu vėliau), yra įgyvendinami teisės aktais, kuriuos priima Airijos Parlamentas (*Oireachtas*).

Finansų ministerija yra visiškai atsakinga už viešojo sektoriaus pensijų sistemos politikos formavimą, įgyvendinimą bei finansavimą. Ši atsakomybė, visų pirma, pasireiškia nacionalinės politikos įgyvendinimu bei "Modelio" ar "šablono" sistemos pateikimu bei sistemų ar pakeitimų sistemose patvirtinimo. Galbūt pati efektyviausia kontrolės funkcija yra vykdoma patvirtinant **finansavimą** (tiesiogiai ar netiesiogiai) daugeliu atvejų.

Iš esmės yra trys pagrindinės "pensijų finansavimo" kryptys. (Skaidrė 4):

- Pensijos yra finansuojamos tiesiogiai Finansų ministerijos t.y. centrinės Vyriausybės
- Vietos valdžia pensijas finansuoja per vietos valdžios fondą.
- Komercinės vyr. institucijos turi savo atskirus pensijų fondus

Aš ketinu daugiausiai dėmesio skirti pensijoms, kurios yra tiesiogiai finansuojamos Finansų ministerijos.

Finansavimas (Skaidrė 5)

Dauguma viešojo sektoriaus sistemų, išskyrus kai kurias komercines vyr. institucijas, yra finansuojamos "pildyk" principu. Tai reiškia, kad jos yra finansuojamos iš einamųjų pajamų tokiu pat būdu kaip ir užmokestis už darbą.

Suvokiant didėjančias socialinės apsaugos išmokas bei išmokas viešojo sektoriaus pensijoms, Vyriausybė nusprendė 1999 metais įsteigti Nacionalinį pensijų kaupimo fondą. Atskiri teisės aktai numato, kad mažiausiai 1% BVP turi būti pervestas kasmet į fondo biudžetą, o sukauptos fonde lėšos gali būti naudojamos nuo 2025 metų, bet ne anksčiau, siekiant padengti didėjančias išlaidas socialinei apsaugai ir viešajam sektoriui, kurių negalima būtų kitaip padengti iš Finansų ministerijos biudžeto.

Pensijų sistemos komerciniame valstybiniame sektoriuje remiasi "finansuojamomis sistemomis", kai įmonė bei darbuotojai moka nuolatinės įmokas užtikrindami, kad fonde netrūktų lėšų patenkinti pensijų poreikiams.

Išlaidos (Skaidrės 6, 7, 8, 9)

Bendrais paskaičiavimais išlaidos viešojo sektoriaus pensijoms sieks €2mlrd. 2006 metais. Pensijos yra finansuojamos tiesiogiai Finansų ministerijos sieks apie €1.58mlrd..

7 Skaidrėje matote išlaidas darbo užmokesčiui bei pensijoms. Aš įtraukiau darbo užmokestį šioje skaidrėje, kad pamatytumėte kokią dalį visų išlaidų sudaro darbo užmokestis ir pensijos. Bendros išlaidos viešojo sektoriaus darbo užmokesčiui bei pensijoms šiuo metu sudaro €21mlrd.

Šiuo metu yra 335,000 viešojo sektoriaus darbuotojų perviršis, 257,013 iš jų yra finansuojami iš Finansų ministerijos 'pildyk' sistemos. Visiems kitiems yra mokama iš iš dalies arba visiškai finansuojamos pensijų sistemos.

9 Skaidrėje parodytas darbuotojų pasiskirstymas skirtinguose sektoriuose.

Sistemos modelis (skaidrė 10)

Taigi, kokia gi yra viešojo sektoriaus sistema?

Jau keletą metų Finansų ministerija yra įdiegusi pensijų sistemos modelį viešajam sektoriui. Ši sistema remiasi valstybės tarnybos sistema bei aiškiai nurodo gaires, kuriomis turi vadovautis visos sistemos. Kai esamos sistemos skiriasi nuo šio modelio, mes stengiamės skatinti atitinkamas institucijas suderinti savo sistemas pagal patvirtintą viešojo sektoriaus modelį, kai yra svarstomi sistemų pakeitimai ar patobulinimai. Sistemos modelį sudaro:

- Apibrėžta išmokų sistema
 - Išmokos yra apibrėžiamos kaip pensija 1/80 teisės į pensiją suteikiančio užmokesčio už kiekvienus darbo metus
- Papildomos išmokos
 - Vienkartinė pensijinė išmoka — vienkartinė išmoka 3/80 teisės į pensiją suteikiančio užmokesčio už kiekvienus darbo metus (neapmokestinama)
 - Ligos išmokos — pensija išmokama iškart bei priskaičiuojami darbo metai
 - Mirtis tarnyboje — išmoka lygi vienkartinę pensijinei išmokai ar vienerių metų darbo užmokestis
 - išlaikytiniai — Įmokų sistema išlaikytiniams
- Standartiniai kaupimo rodikliai — maksimalios išmokos yra kaupiamos tolygiai per 40 metų tarnyboje, taikomos kelios išimtys, kurios dažniausiai remiasi atskirais tam tikrų darbo vietų reikalavimais. Pavyzdžiui, teismų, saugumo pajėgų, policijos bei kalėjimų tarnybos kaupiamosios sistemos koeficientai yra dažniausiai didesni. Reikia pabrėžti, kad kalėjimai yra Airijos Valstybės tarnybos dalis. Greitesnės kaupiamosios sistemos yra taikomos kalėjimų darbuotojams palyginus su kitais Valstybės tarnybos darbuotojais, tai numato atskiri teisės aktai, kurie reglamentuoja Valstybės tarnybos pensijų sistemą.
- Minimalaus ir maksimalaus pensijinio amžiaus nuostata personalui, kuris buvo įdarbintas iki 2004 metų balandžio mėn. (daugumai viešojo sektoriaus darbuotojų, įdarbintų po šios datos yra taikomas minimalus pensijos mokėjimo amžius - 65, tačiau netaikomas pensijinis amžius.)
- Sukauptos išmokos mokamos nuo minimalaus pensijinio amžiaus personalui įdarbintam iki 2004 m. balandžio mėn. arba nuo 65 metų personalui įdarbintam po šios datos.
- išmokų bei tarnybos trukmės apskaičiavimai
 - Darbo užmokestis + pensijinės išmokos išėjimo į pensiją metu (darbo užmokesčio vidurkis, jei nėra 3 metų vidurkio, visada skaičiuojamas išmokų vidurkis)
 - Išdirbtas laikotarpis tarnyboje metais ir dienomis
- Pro-rata principas
 - Visas pusės dienos darbas yra skaičiuojamas remiantis pro-rata (proporcingumo) principu
- Integravimas
 - Daugeliui darbuotojų, įdarbintų po 1995 metų, pensijos yra integruojamos į Valstybinės socialinės apsaugos sistemą; bendrai visa sistema remiasi principu, kad asmuo gauna tiek socialinės apsaugos draudimo pensiją, tiek viešojo sektoriaus profesinę pensiją ir

turi gauti beveik vienodas išmokas kaip ir tie asmenys, kurie buvo įdarbinti prieš 1995 metus, kuriems yra taikoma tik profesinė pensija.

- Galimybė pirkti papildomas paslaugas — visą sumą moka darbuotojas, priklausomai nuo sistemos bei mokesčių apribojimų dėl maksimalios mokesčių lengvatos ir išmokų.
- Galimybė apjungti visas paslaugas viešojo sektoriaus pensijų sistemoje per Viešojo sektoriaus perkėlimo tinklą.
- Atitikimas darbo užmokesčiui
 - Pagrindinės pensijos ir sukauptos pensijos yra dažniausiai perskaičiuojamos pagal darbo užmokesčių ir perskaičiavimas yra taikomas nuo tos dienos, kai yra padidinamas darbo užmokestis
- Sumažinimas
 - bendrai, jei išėjęs į pensiją asmuo yra iš naujo įdarbinamas to paties darbdavio, jis/ji negali uždirbti daugiau iš darbo užmokesčio bei pensijos, nei jis/ji gautų, jei būtų likę toje pačioje darbo vietoje

Kaip valdomi pokyčiai (Skaidrė 11)

Pokyčiai gali būti įgyvendinami šiomis priemonėmis:

- Politikos peržiūrėjimas:
 - Vyriausybės ar ministerijos politikos pokyčiai
 - Peržiūros komisija (Bendra vadovybės ir profesinių sąjungų peržiūros komisija)
- Nacionalinės derybos/ susitarimai
- Sutaikinimo ir arbitražo procesas

Pagrindiniai pokyčiai arba tie, kuriais siekiama įdiegti apribojimus dėl teisės į pensiją sistemoje yra įgyvendinami teisės aktais, vėliau perkeliama į "sistemos modelį", o taip pat į pačias pensijų sistemas.

Šio proceso pavyzdys būtų politinio sprendimo panaikinti privalomą pensijinį amžių ir pakeisti jį minimaliu pensijiniu amžiumi nuo 60 iki 65 metų įgyvendinimas – buvo paskelbtas Vyriausybės biudžeto politikoje 2024 metams bei perkeltas į teisės aktus.

Kiti pokyčiai, dėl kurių susitariama su darbuotojų atstovais forumuose ir kurie yra vadinami sistemos tobulinimais, dažniausiai yra įgyvendinami "administruojančios valdžios", vėliau perkeliama į formaliąją sistemą per teisės aktus arba pakeitimus ir papildymus.

Pastarųjų metų pokyčiai (Skaidrė 12)

Komisija dėl viešojo sektoriaus pensijų reformos buvo inicijuota Vyriausybės 1996 metais dėl didėjančio susirūpinimo augančiomis išlaidomis viešojo sektoriaus pensijų sistemoje, buvo siekiama išnagrinėti bei pranešti apie profesinės pensijos sistemą taikomą valstybės tarnautojams. Komisiją sudarė nepriklausomas pirmininkas, pensijų ekspertai iš privataus sektoriaus, atstovai iš pramonės sektoriaus. Valstybės tarnautojai bei personalo atstovai. Ataskaita buvo išspausdinta 2000 metais bei netrukus patvirtina Vyriausybės.

Tarp pokyčių viešojo sektoriaus pensijų sistemoje buvo šios Komisijos rekomendacijos:

- Įvesti bendrą pensijinį 65 amžių, visiems naujai priimamiems į viešąjį sektorių darbuotojams; ši rekomendacija buvo pakeista Vyriausybės sprendimu panaikinti pensijinį amžių visiems naujai priimtiems į tarnybą.
- Įvesti išlaidas neįtakojančią ankstyvo išėjimo į pensiją sistemą, pagal kurią viešojo sektoriaus tarnautojas dabar gali išeiti į pensiją nuo 50 metų amžiaus, jų išmokoms bus taikomas statistinis perskaičiavimas atsižvelgiant į tai, kad pensija bus mokama ilgesnį laikotarpį
- "Integruotos pensijos" bus perskaičiuotos; tai savo ruožtu pagerino padėtį mažesnes pajamas gaunantiems valstybės tarnautojams
- Išmokos pensijų tikslams tapo geriau valdomos
- Proporcinio principo įdiegimas viešajame sektoriuje pensijoms skaičiuoti; Komisija taip pat nustatė atskiras sritis, kuriose reikia atlikti papildomus tyrimus; pavyzdžiui, dėl išmokų nesusituokusiems išlaikytiniams.

2004 metų Senatvės pensijų įstatyme buvo numatytas didesnis minimalus pensijų mokėjimo amžius, kuris panaikino maksimalų pensijinį amžių asmenims, kurie buvo priimti į tarnybą po 2004 metų balandžio mėn.

Dėl šių priimtų nuostatų per vidutinį bei ilgą laiką bus sutaupyta nemažai pinigų, šis susitarimas buvo pasiektas personalui sutikus, suvokiant, kad Komisijos rekomenduoti pakeitimai bus įdiegiami. Šiuo metu yra svarstomas Valstybės tarnybos personalo asociacijų pasiūlymas dėl pensijinio amžiaus panaikinimo visiems tarnautojams.

ES Užimtumo bei Lygių galimybių direktyvos perkėlimas per tokias priemones, kaip darbuotojų apsaugos įstatymas pusę dienos dirbantiems darbuotojams bei pagal laikinas sutartis dirbantiems bei Lygių galimybių įstatymas, taip pat pagerino teisės į pensiją nuostatą daugeliui viešojo sektoriaus darbuotojų. Tai, žinoma, įtakos išlaidas išmokoms per vidutinį bei ilgą laiką.

Be to, buvo priimtas Viešųjų paslaugų valdymo įstatymas, kuris, pavyzdžiui, suteikė galimybę taikyti mažesnio krūvio darbo dieną vyresniems greit pensijinio amžiaus sulauksiantiems žmonėms; drausminės nuostatos įdiegtos numatytos taip pat įtakoja pensijų sistemą.

Išvados (Skaidrė 13, 14, 15)

Kaip ir daugelyje kitų šalių, pagrindiniai iššūkiai Airijoje yra užtikrinti pensijų sistemų tvarumą ateityje. Aplinka, kurioje dirbama, nuolat keičiasi. Planuojama amžiaus struktūra bei pailgėjusi gyvenimo trukmė bus tiek iššūkis tiek galimybė ateityje. Išlaidos viešojo sektoriaus pensijoms yra manoma, kad padidės nuo €2mlrd. Per metus iki €3mlrd. iki 2012 metų, ir €4mlrd. iki 2021 metų bei €6mlrd. iki 2056 metų. Kalbant apie BVP dalį, tai sudarys nuo 1.3% 2006 metais iki 3.7% 2056 metais. Žinoma, pokyčiai, susiję su viešojo sektoriaus pensijų sistema, turi vykti platesniame Vyriausybės politikos kontekste siekiant užtikrinti ekonominę pažangą bei sutartis su socialiniais partneriais, tokias kaip nacionalinis susitarimas "2016 metų link". Tačiau neabejojama, kad du pastarųjų metų pokyčiai, Nacionalinio pensijų rezervo fondo įsteigimas bei daug apimantys viešojo sektoriaus pensijų pokyčiai priimti po Vyriausybės Komisijos ataskaitos dėl Viešojo sektoriaus pensijų, yra ženklas, kad esame įsipareigoję pasitikti šiuos iššūkius.